

УКРАЇНСЬКА АВТОКЕФАЛЬНА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА

МАТЕРІЯЛИ до ПАТЕРИКА
УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ
ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

Ч. 1.

УЛОЖИВ ПРОТОБРЕЙ М. ЯВДАСЬ

МЮНХЕН 1951 РІК

ПОМІЧЕНІ ДРУКАРСЬКІ ПОМИЛКИ:

	надруковано	треба
На звороті титульної сторінки	„УАПЦ Церкви“	УАПЦ
ст. 8, рядок 9 знизу	„сила“	силу
ст. 15, ряд. 6 згори	„єпископів“	єпископів
ст. 18, ряд. 19 знизу	„приваймі“	приваймні
ст. 31, ряд. 20 знизу	„відішли“	відійшли
ст. 34, ряд. 15 згори	„Апостольских“	Апостольських
ст. 34, ряд. 17 знизу	„обвинувачуюсь“	обвинувачують
ст. 38, ряд. 18 згори	„апостольському“	апостольському
ст. 38, ряд. 2 знизу	„апостольского“	апостольського
ст. 39, ряд. 11 знизу	„об'єднання“	об'єднання
ст. 40, ряд. 8 згори	„життя, як каже ап. Павло, . . .“	життя, бути, як каже ап. Петро, . . .
ст. 40, ряд. 17 знизу	„перекручували“	перекручували
ст. 47, ряд. останній	„році“	році

УКРАЇНСЬКА АВТОКЕФАЛЬНА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА

W. OHORODNYK
Plattlinger Str. 10
8400 REGENSBURG

**МАТЕРІЯЛИ ДО ПАТЕРИКА
УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ
ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ**

УЛОЖИВ ПРОТОЄРЕЙ М. ЯВДАСЬ

МІУНХЕН 1951 РІК

Ця праця виходить у світ з благословенства
Голови Великої Ради Української Автоке-
фальної Православної Церкви Архієпископа
Григорія та за ухвалою Великої Ради УАПЦ
Церкви.

ПЕРЕДМОВА

Цього року Божого 1951-го сповняється тридцятиліття з часу ствердження автокефалії Української Православної Церкви на Першому Всеукраїнському Православному Церковному Соборі в Києві в році 1921. На тому Соборі було відновлено першохристиянським чином рукоположення незабутню єрархію, яка очолила Українську Православну Церкву й піднесла її своїми ділами, стражданнями на височину мучеництва першохристиян. Понад тридцять єпископів, більше як 2000 священників і незчислена кількість вірних, навчених Христові Віри своїми духовними провідниками, віддали своє життя на жертвник боротьби за чистоту віри й Церкви Православної в Україні, понесли свій хрест на Голгофу, катовані безбожним комунізмом.

Всьому побожному й з любов'ю наставленому до свого народу громадянству слід знати й пам'ятати за тих, хто провів в своєму серці, через усе своє життя, християнську любов до братів своїх аж до смерті мученицької. Обізнання з їх життям і діяльністю послужить нарізним камнем і провідною зорею до розвитку й зміцнення нашої віри православної й Української Церкви.

Тепер, в наш байдужий до віри час, спогади за тих мучеників затінені через людську несвідомість, духовну сліпоту й безтурботність. Але тим більшою є потреба висвітлити їх життя на сторінках друкованого слова, бо то постаті невмирущі, то є наша духовна втіха й насолода тепер та дороговказ нащадкам нашим до кращого майбутнього.

„Матеріали до Патерика УАПЦ“ — є опис життя й діяльності духовенства й вірних Української Автокефальної Православної Церкви на Україні в двадцятих роках нашого століття, про яких збереглися відомості від живих свідків і співучасників їх діяльності або з друкованих джерел чи рукописів.

Ці „Матеріали“ подаємо до відома вірних окремими невеликими книжками й просимо дорогих братів-читачів, обізнаних з життям згаданих в цих книжках мучеників УАПЦ, доповнювати подані нами дані й засвідчувати їх перед українським громадянством і всім світом, щоб у майбутньому можна було повністю висвітлити образи цих священо- і церковнодіячів нашої Церкви.

Автор

КОРОТКИЙ ІСТОРИЧНИЙ НАРИС УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

Року Божого 988, за Великого Володимира, князя Київського, Україна-Русь прийняла від греків Христову віру в православному обряді. Князі: Володимир, Ярослав Мудрий, а за ними й інші сприяли поширенню християнства на Україні й розвиткові української Християнської Культури: будували величні храми, відкривали високі духовні школи, які стали вогнищами культури й освіти не лише для українського народу, але й для східних, північних, а також і західних народів.

В XIII столітті татари ослабили Україну, натомість, північна Московщина, менше турбована татарами, а на заході Польща зміцніли. Татари, поляки, а потім москвини наважились поневолити український народ, захопити багаті українські землі. Правда, був час, коли Українське Запорізьке Козацтво вступило в оборону свого народу, землі й віри православної. Воно захищало й зміцнювало Українську Церкву й Культуру впродовж XVI-XVII століть.

В XVII столітті поляки, підтримувані татарами, ослабили Україну, стали поневолювати український народ, силою накидати йому католицьку віру. Знесилившись у боротьбі з поляками, Гетьман України Богдан Хмельницький вирішив укласти союзний договір з православною Москвою на правах рівності. То було в 1654 році.

Але московські царі та бояри не дотримали тієї угоди й почали силою утискувати та поневолювати український народ, захоплювати українські землі та насаджувати на Україні московське монархічне „православіє.“ Демократично наставлену козацьку старшину було знищено по тюрмах та на каторзі в Сибіру, на Соловках, більш слабодуху — приваблювано високими чинами, титулами та нагородами. Січ Запорізьку зруйновано, козаків закріпачено.

Єдиним авторитетним захисником українського народу та віри православної було високоосвічене українське духовенство, яке, користаючи із опіки від Царгородського

Вселенського Патріярха, не давалося підпорядкуватися московським духовним властям, тримало себе самостійно, боролось за незалежність Української Православної Церкви. Період такої боротьби тривав тридцять і два роки від часу складання Переяславської Угоди про союз України з Москвою, з року 1654.

За цей час московський уряд багато зробив щодо політичного поневолення України, але для остаточного свого успіху домагався він підкорення й Української Православної Церкви московським духовним властям, вживаючи для цього симонії та насильства. Москві сприяли тодішні політичні умови. Царгород тоді був під владою магометанської Туреччини, а з тим і Царгородський Вселенський Патріярх. Користаючи з цього, московський уряд підкупив турецького везіра, везір натиснув на Патріярха, і Українська Православна Церква в спосіб куплі та продажу була передана в руки московських властей. Це сталося року 1686. З цього часу наступило злочинне й беззаконне панування москвинів над Українською Православною Церквою. З плином часу, за царськими наказами, все українське високоосвічене духовенство й книги було перенесено до малокультурної тоді Москви, натомість, на Україну було надіслано чуже московське темне й безвірне духовенство й чужі московські книги. Українська культура нищилась, насаджувалась чужа — московська.

Безпросвітня доба неволі українського народу під Москвою тяглася від 1654, власне, від 1686 року до 1917-го, коли революція в Росії знесла монархічно - царський лад. Відтоді український народ почав творити своє власне життя на своїй землі. Було утворено уряд Української Народньої Республіки, Українську Національну Армію, яка змагалась за цілковите звільнення України від окупантів.

1-го січня 1919 року Українським Урядом був виданий закон про автокефалію Української Церкви.

Але в змаганнях за волю свого народу, землі й віри православної Українська Армія була переможена новим окупантом — червоним московським комунізмом.

По невдалих збройних змаганнях, збуджені творчі сили українського народу, не зважаючи на владу безбожного окупанта, розпочали боротьбу за визволення

Української Православної Церкви з-під московської єрархічно-монархічної неволі.

Року Божого 1921-го в Києві, в храмі Святої Софії, відбувся Перший Всеукраїнський Православний Церковний Собор, на якому було стверджено автокефалію Української Церкви. Собор ухвалив поставити єрархію Української Автокефальної Православної Церкви чином першохристиянських часів, через покладення рук пресвітерства. На чолі єрархії Української Церкви став, обраний одностайно Собором, протосрей Василь Липківський, якого й було висвячено на митрополита київського і всієї України.

Визначаючи кандидатури на єпископів, Першай Всеукраїнський Православний Церковний Собор давав перевагу особам з богословською освітою і тим, які вже мали духовний сан. Але для всіх за головний критерій правила бездоганна моральна й корисно-суспільна вартість кандидата. Були це люди, насамперед, глибоко релігійні й національно свідомі. Здійснення релігійних і національних ідеалів вони вбачали в релігійно-моральному піднесенні свого народу, протиставлячи марксистській ідеології й комуністичній моралі науку й мораль християнську.

В скорому часі виявилась могутня й животворча сила новоутвореної єрархії і велетенський розвиток Української Церкви. Вже за два роки її існування на Україні було 26 єпископів, 2500 священників та дияконів і до двох тисяч українських парафій.

Советсько-комуністична влада, що поставила своєю головною метою знищення релігії, як „основного зла соціалістичного суспільства,“ від початку свого існування дбала про ліквідацію релігії, нищення духовенства й вірних. Але, якщо б ми захотіли визначити періоди такої ліквідації, то можна сказати, що перший період припадав на роки 1920-1926. В цей час, на основі закону про відокремлення Церкви від держави і школи від Церкви, влада оголосила всю церковну-громадську власність власністю держави. Тоді було відібрано всі монастирські маєтки, землю й інші скарби, в урядовий спосіб було пограбовано церковні цінності по всіх храмах: золоті та срібні церковні шати, посуд, зліквідовано церковні бібліотеки й ін. В цей період було знищено, посаджено до в'язниць

та заслали те духовенство й вірних, що виступали в захист святинь, не допускали до пограбовання їх.

Другий період — роки 1926-1932 — це час початку п'ятирічок, період „індустріалізації“, „колективізації“, та „ліквідації“ — ліквідації людей, що їх цинічно називали „недобитками контрреволюції“, ліквідації релігії. При цій ліквідації переведено масове нищення духовенства й вірних. Тоді згинули мільйони.

Третій період — час від 1932 до 1936 року. Тоді була остаточно знищена видимість релігійного життя: переведено масову руйнацію храмів, націоналізацію церковних будівель, перетворення їх на клуби, театри, склепи, стайні, концетраки.

Над духовенством і вірними переводились останні, фабриковані урядом, судові процеси.

З духовенства Української Автокефальної Православної Церкви розстрілено, закатовано, голодом заморено, заслали до концетраків в далекі холодні краї Советського Союзу понад тридцять єпископів, більше, як дві тисячі священиків та велику силу вірних.

Тепер Українська Церква загнана до мовчазних катакомб скорботної утиснутої української народної душі. Народ український з острахом і трепетом та невимовно великою надією чекає на Воскресіння Рідної Київської Автокефальної Православної Матері Церкви, замученої на Голгофі сучасного московського комунізму і розп'ятої на хресті за святий великий порив відродити правдиву Христову Церкву на Українській Землі.

Василь Липківський

Митрополит Київський і всієї України (1921—1927)

Митрополит Василь Липківський належав до тих великих первосвятих Української Автокефальної Православної Церкви, які прикрашували собою небо віри Христової в Україні в двадцятих роках нашого століття. Його життя і діяльність пов'язані з дивним періодом відродження Української Церкви після двохсоттридцять'ятилітньої московської неволі, поряд з страшними роками панування вайлутійшого ворога Християнства — комунізму.

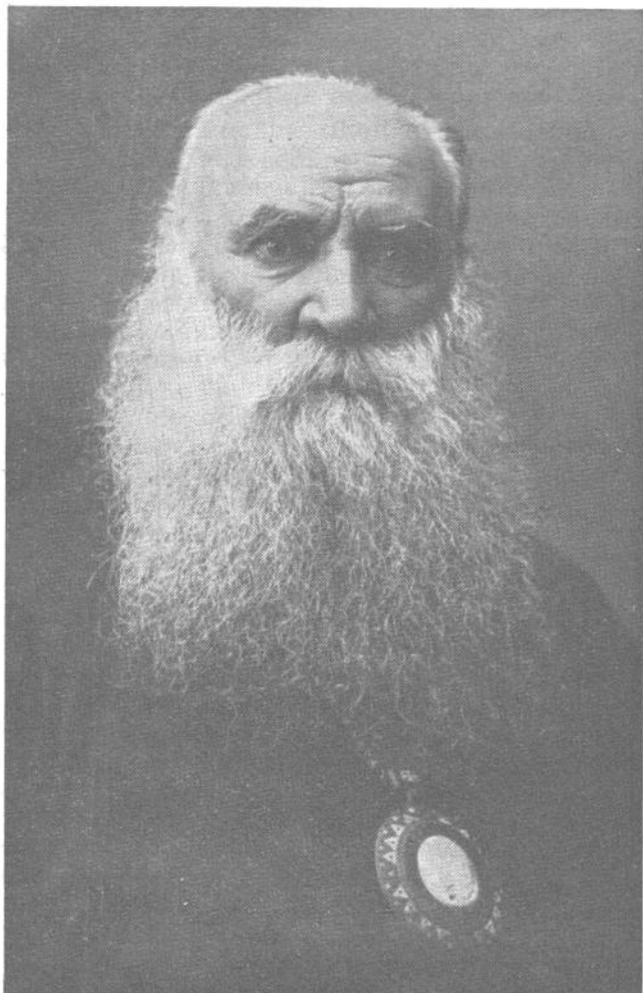
То були часи проблеску світлих сподівань українського народу, з одного боку, і період чорних днів терору й насильства над тими, хто визнавав ім'я Христа й любив свою Україну, з другого. Тоді, як і тепер в цілому півсвіті, всі сили зла озброїлись проти Христової віри, заповзялися її повалити. І в той час, як хвиля безбожного блуду стала заливати Українську Землю і загрожувала потопити Святу Церкву, в її лоні з'явився цілий ряд видатних духовних керманців, які володіли великими обдаруваннями. Вони мужньо правили дорученим їм від Бога човном серед підводних камнів і надзвичайних хвилювань житейського моря. Серед тих керманців особливо вславились Митрополит Київський і всієї України Василь Липківський, Митрополит Київський і всієї України Микола Борецький, Всеукраїнський Благовісник УАПЦ професор Володимир Мусієвич Чехівський, Архiepіскоп Харківський і всієї Слобожанщини Олександр Ярещенко, Архiepіскоп Йосип Оксіюк, Архiepіскоп Степан Орлик, єпископ Юрій Жевченко, Архiepіскоп Юрій Міхновський, єпископ Микола Карабіневич і багато інших єпископів, священників і вірних. Але зо всіх тих особливо дивний і в слові й в ділі був Митрополит Василь Липківський. Наука Христова, що сходила з його уст, просвіщала всю Україну; надхненне Слово Боже запалювало мільйони

людських сердець, а його життя, сповнене самовідданої щирої праці та невимовних страждань, стало невичерпним джерелом доброї науки і дороговказом для нащадків наших на многі століття.

Про своє походження сам Митрополит Василь пише так:

„Мое прізвище справді пов'язане з річкою Липою (не знаю, нажаль, чи є на р. Липі село або місто, що має назву по цій річці). Про наше походження зберігся в нашій родині досить химерний переказ. Мій прадід Липківський походив з якогось села чи міста на р. Липі. Він був дуже вчений „професор“ і найнявся за вчителя в домашньому пансіоні, в якогось польського магната, що жив на річці Богу. Це було коло половини 17 віку. Старший син у нього був Фотій — мій дід. Тої весни був великий голод, і батьки журилися, як їм прогостувати свою сім'ю: мірка ячменю коштувала два золотих. Такі розмови почув Фотій і під їх вражінням, а може й просто з бажання покататись на річці Богові в час її великої повені, взяв свого братика Лаврентія 4-х років (сам він мав 12 років), сів у човна, відіпхнувся від берега, і течією човна понесло їх вниз по річці. На березі не трапилось нікого, і як не кричали, як не плакали хлопці, їх ніхто не врятував. Щось із добу несло їх водою і нарешті прибило до берега. Вони вийшли на беріг і опинилися в безлюдних степах Поділля. Вони пустилися шукати якоїсь оселі, бо вже дуже зголодніли, і натрапили на чабана з отарою овець. Він їх нагодував і показав їм шлях до села. От вони й пішли по селах просити милостині. Фотій уже вмів читати, писати, співати й навіть на скрипці грати, вчив уже й свого брата, і в якомусь селі дяк прийняв їх до себе за піддячих, там вони й проживали кілька років в тяжких злиднях. Аж трапилось так, що треба було панотцеві того села послати звідомлення до митрополита в Київ, треба було його скласти, гарно переписати, і от в цій справі Фотій оказався найбільш дотепний, — склав, художньо переписав звідомлення, і його ж самого, як проворного, сміливого хлопця, послали з цим звідомленням до Києва. Він запевне взяв із собою й брата.

Митрополитові брати подобались, і він залишив їх у себе в хорі й канцелярії. Згодом митрополит дав Фотієви грамоту, щоб він шукав собі панну з парафією

Архиепископ ВАСИЛЬ ЛИПКІВСЬКИЙ
Митрополит Київський і всієї України
(1921-1927)

і став там за священника. Він знайшов таку панну коло Уманя, в селі Дмитрушках, одружився з нею й став там священником. Їх син Константин і був мій батько, що довго священствував на Липовеччині, як і я був спочатку настоятелем у Липівці. Так чудна пригода перенесла нас з Липи Галичанської до Липівця українського...“

Сам про себе митрополит пише таке:

„Народився я р. Божого 1864-го 7/19 березня в селі Попудні на Липовеччині в сім'ї священника Константина Липківського, що вийшов з Галичини (з-під Золотої Липи). З 1873 до 1879 р. учився в Уманській бурсі, з 1879 до 1884 р. в Київській Духовній Семинарії, з 1884 до 1889 в Київській Духовній Академії, яку скінчив з ученим ступенем „кандидата богословії“; 1890 р. призначений на законовчителя Черкаської прогімназії, р. 1891-го 20 жовтня висвячений на священника, р. 1892-го переведений на настоятеля Липовецького собору й доглядача церковних шкіл. Року 1903 призначений на завідувача київською церковно-вчительською школою, але року 1905-го за „українофільство“ усунений з цієї посади й призначений на священника до Солом'янської парафії в Києві. Був обраний Головою З'їзду духівництва 1905 р. й за діяльність на ньому був під начальницькою „опалою“, але працював законовчителем по школах. Року 1917-го був знову обраний Головою З'їзду духівництва й мирян, на якому ухвалено автокефалію Української Церкви. В листопаді цього ж року утворив „Братство Воскресіння“, для добуття автокефалії, що скоро перетворилось у „Всеукраїнську Церковну Раду“, що скликала Всеукраїнський Церковний Собор 7-го січня 1918 р. Але через громадянську війну він мусів припинитись, а відновлений за гетьманщини (в червні 1918), де він попав до рук росіян, нас українців з нього вигнано, і ухвалили винесено ворожі Українській Церкві, яких ми не визнали. Та року 1919 Україною опанувала Радянська влада, що оголосила відокремлення Церкви від держави. В квітні 1919 року при моїй найближчій участі зібрана була Друга Всеукраїнська Церковна Рада для заснування українських парафій, в якій я був заступником голови. Травня 9-го 1919 за моїм настоятельством відбулась перша українська Служба Божа в Миколаївському соборі на Петерську; на св. Петра 1919 р. я став настоятелем Софійського собору й брав найактивнішу участь в заснуванні українських парафій, пере-

кладі Служб Божих на українську мову й в організації керівництва Українською Церквою, а також в тяжкій боротьбі з російським єпископатом на Україні за волю Української Церкви, і за це мені оголошено від нього заборону Служби Божої і позбавлення сану. Але Всеукраїнська Церковна Рада вирішила не вважати російський єпископат за своїх архиєпископів (і тому не звернула уваги на їхні заборони), а подбати про утворення власного єпископату, і от Всеукраїнським Церковним Собором 1921 року мене обрано й поставлено на митрополита Київського й всієї України. Більшість свого митрополичого служіння я провів в подорожах по парафіях і, хоч майже половину часу був під заборонами виїзду з Києва, все ж одвідав не менше, як 500 парафій, (а деякі й по кілька раз) з благовістями про Українську Церкву. Та наша Церква, як національна й соборноправна, не подобалась Радянській владі, особливо їй неприємна була моя праця, і року 1927 нею дозволено було скликати Другий Всеукраїнський Церковний Собор, якому було поставлено умову усунути мене й обрати іншого митрополита. Під цією умовою Собор „зняв з мене тягар митрополичого служіння“ і з цього часу працю мою в Українській Церкві припинено... (Митрополит Василь Липківський — „Автобіографія“ Київ 13 грудня 1933 року, „Літературно-Науковий Вісник“. Варшава ч. 2 (11) лютий 1936 р.)

Після Першого Всеукраїнського Православного Церковного Собору вість про відродження Української Церкви скоро облетіла всю Україну. Скрізь стали утворюватись українські парафії. Народний обранець Митрополит Київський і всієї України Василь Липківський, на запрошення вірних, розпочав свої благовісницькі подорожі. Подорожував він від міста до міста, від села до села й скрізь будив український народ від тяжкої летаргії, в яку затагли його віки московської неволі... І скрізь митрополит зустрічав велике релігійно-національне піднесення.

„Народ з процесією виходив за село зустрічати. Коло хат по вулиці скрізь стояли люди з хлібом і сіллю. Народ вщерть наповняв церкву, не дивлячись ні на яку неgodу, і з буденного дня робив велике свято; рідна мова з уст митрополита, посвята єпископів та священників на місцях робили велике вражіння, народ справляв великі обіди, на яких була майже вся парафія і гості з околиць сел. Це було так по всій Україні й в той час,

коли в більшості парафій були ще слав'янські (московські) священники, вороже наставлені до Української Церкви, що не визнавали її єрархії. Народ сам, проти їх волі, утворював урочисту зустріч, часто тут же збирався на збори, робив приговор про утворення української парафії... Було помітно, що в захопленні народа Українською Церквою визначається національна риса, народ полюбив свою Церкву, як свою національну відміну. Нова єрархія дала нове життя Українській Церкві, й без неї Церква не мала б життя... За свої недовгі часи можливости, митрополит одвідав не менше, як 500 парафій по всіх кутках України, й скрізь зустрічав велику прихильність і пошану. Також щиро відвідували парафії в своїх єрархіях за вимогами народу й всі українські єпископи й скрізь зустрічали таку ж прихильність і пошану." (Митроп. В. Липківський. „Історія УАПЦ“ 7. розд. „Відношення народа до Церкви та нової єрархії“.).

Митрополит Василь був невтомної вдачі людина, не зважаючи на його поважний вік. Його енергійні рухи виявляли не лише вдачу добре вихованої людини, але й ту школу, що положила на ньому відображення праці над собою; його мудрі глибокі очі говорили без слів: „Тяжко жити тепер на світі, але ж і в муках можна знайти хвилини радості й щастя, коли знаєш, за що борешся.“ Митрополит втілював у собі дві риси: чулисть душі й твердість волі. Він мав потребу жити в згоді з усіма людьми; його душа завжди прагнула миру й любови, але страждала, коли з якихось причин цього не досягала. До всіх він був привітний, одвертий і абсолютно щирий та справедливий. Він вболівав душею не тільки тоді, коли бачив ворожнечу, розбрат, зло, пещирість, але й тоді, коли бачив непривітність. В своєму покликанні митрополит бачив найвищий спосіб піднесення душі до Бога, шлях до морального звершенства. До себе він був уважний і в кожне своє слово й діло вкладав думку про ту відповідальність, що він узяв на себе перед Богом і перед своїм народом в такий тяжкий і відповідальний час. Чим далше, тим суворішим він був до себе, тим більше зосереджено й уважно відносився до свого покликання.

Великий дух достойного первоєрарха й бездоганий такт в його поступованнях вже на початку його архипастирської діяльності змусили приєднатися до УАПЦ найсвідоміших діячів Української нації. За керівництва

митрополита Василя Українська Церква була одною рідною, де єрархічні межі різниці службового стану виявлялися не в зовнішніх ознаках субординації і дисципліни, а у взаємному такті й в глибокому усвідомленні психології духовного керівника. Митрополит, а разом з ним, і переважна більшість єпископів, мали велике знання поряд з великою побожністю та смиренством. Всі бачили самовіддану працю й той тягар обов'язків, що несли на своїх плечах наші духовні провідники, але ніхто не чув і не бачив того, щоб хто-небудь з них вихвалявся своєю перевагою або скаржився на великий тягар. То були люди, що в свій час віддали своєму народові повністю ті дари, якими обдарував їх Господь.

Советсько-комуністична влада в скорому часі, по відродженні Церкви, люто накинулася на духовенство, вірних і в першу чергу, на Митрополита, як керівника Церкви.

Сам митрополит говорив, що в той час, коли УАПЦ стала тільки що виходити зі стану, так би мовити, свого младенчества, стала міцніше ставати на ноги, об'єднувати навколо себе все більші кола своєї людности, захоплюючи її скрізь, де тільки вона є, „ось зміїв великий червоний... став, щоб пожерти цю дитину“... (Відкр. 12. 3-4).

„Відродження УАПЦ почалося й провадилося при тяжких державних умовах, яких історія ще досі не знала. Кожна держава, яка б вона не була ворожа до християнства, все ж якусь релігію визнавала, давала їй певне місце у себе. Радянська комуністична влада, що опанувала бувшою російською державою, зовсім не визнає ніякої релігії, не дає їй жодного місця в своїй суспільстві, вважає її головним ворогом комуністично-соціалістичного ладу й тому цілковите знищення релігії в своїй державі вважає за головне своє завдання. . . Знищення Православної Церкви в першу чергу є мета радянської влади (тому-то радянська інституція, якій доручено було справи знищення, довго звалася „Ліквідкомом“, цебто мала завдання ліквідувати віру й особливо Православну Церкву). Коли в час стихійної революції було забито, кажуть, більше тисячі православних священників і до сотні єпископів, то це була не випадковість: революційну стихію направляла свідомо рука. А коли вже стихійність революції припинилась, радянська влада мусіла знищити Православну Церкву в якийсь організаційний спосіб. Загальною тактикою її є нищити церкву руками її діячів. Про

око свого народу й закордонних держав радянська влада оголосила волю як віри, так і безвірства, а на ділі під прапором „диктатури пролетаріату“, чи фактично ГПУ-(НКВД), всяко підносить безвірство й гнітить віру, щоб викоринювати релігійність народів. На підставі ніби бажання робітництва закривають церкви, повертають їх на клуби, театри, кіно, прилюдно зневажають мощі святих, влучно використовують шахрайства монахів, свята зневажають, закидають народ безвірними листками, забороняючи всякі релігійні видання, а в школах взагалі забороняють всяке релігійне навчання і скрізь запроваджують антирелігійне“. (Митрополит В. Липківський. „Історія УАПЦ“ 7 розд. „Відношення влади до віри й церкви“.)

Спостерігаючи велике релігійне піднесення українського народу й авторитет Української Церкви, її єрархії, духовенства та активність мас віруючих, советська влада вживає всіх заходів до приниження духовенства й знищення Церкви. Так звана „громадська думка“ тонула в хаосі думок і сумнівів, дискредитуючих УАПЦ, митрополита й його сподвижників. Органи ГПУ залякували, різними карами та податками тиснули на стійких, а приладами та обіцянками готували зрадників з-поміж слабодухів.

Для нагляду над Українською Церквою було призначено агента ГПУ Серафімова, який пильно стежив за розвитком українських церковних подій, вивчав діла й людей. Вже на Покрівських Зборах ВПЦР в 1922 році, за зарядженням цього ж Серафімова, щоб навести жах на Збори, було заарештовано єпископа Юрія Жевченка та протосрея Дмитра Ходзицького. Протосрея Ходзицького за два місяці випущено на волю, а єпископ Юрій Жевченко просидів дев'ять місяців в капцетах ГПУ без усякої вини. Пізніш, того ж року, заарештовано й розстріляно секретаря ВПЦР Івана Тарасенка, заарештовано чимало священників по містах і селах України.

На початку 1923 року, в час подорожі по Україні, було заарештовано митрополита Василя в місті Богуславі. Потримавши там певний час у в'язниці, відправили його до Києва й відібрали від нього підписку про невиїзд із столиці України. А тим часом ГПУ по всіх областях і районах стало викликати єпископів, священників і церковнодіячів і вишукувало слабших або й прямих ворогів-зрадників, що з певною метою пошкодити УАПЦ проби-

ралися до неї... Таких було знайдено й утворено шкідливу для УАПЦ організацію ДХЦ (Діяльну Христову Церкву), діячі якої співпрацювали з ГПУ й виконували його накази, вносячи розлад і замішання до Церкви.

Зробивши, урядовим способом, розбиття в Церкві, ГПУ трохи заспокоїлось. Навіть була знята заборона про невиїзд з Києва митрополита. Митрополит, не гаючи часу, знов почав візитацію парафій, готуючи вірних до стійкої оборони чистоти й непорушності УАПЦ.

Року 1924 було переобрано ВПЦР. Цим переобранням ВПЦР позбавилась зрадливих елементів серед керівного органу Церкви. На чолі Другої ВПЦР став протодиякон Василь Потієнко. Ця ВПЦР, разом з митрополитом і кращими єпископами, повела рішучу боротьбу з ДХЦ, яка в короткий час була зліквідована.

В серпні 1924 року ГПУ знов заборонило виїзди митрополита з Києва, заборонило збори ВПЦР, не давало нічого друкувати. Навпаки большевицька влада підтримувала ДХЦ, дала їй повну волю дії, слова, друку, допомагала на державні кошти оздоблювати храми, збільшувати церковне майно, улаштовувати хори й інше...

Але храми ДХЦ були порожні. Не маючи ніякого впливу на вірних, вона дуже скоро завмерла. Проте її діячі за педовгий час своєї „праці“ зробили багато лиха: видали чимало активних священників УАПЦ на заслання та намітили жертви й серед керівних людей Церкви. Цими жертвами мали стати: митрополит Василь Липківський, благовісник УАПЦ професор Володимир Чехівський, Архiepіскоп Харківський Олександр Ярещенко (він же й заступник голови ВПЦР), протодиякон, голова ВПЦР, Василь Потієнко й інші чільні церковні діячі.

На митрополита Василя урядові напади не припинялися, і якщо його не тримали в тюрмі, то позбавляли права виїзду з Києва.

Наприкінці 1925 року весь склад ВПЦР було покликано до ГПУ і від усіх членів її відібрано підписку про невиїзд з Києва. В квітні 1926 року ГПУ заарештувало заступника голови ВПЦР Харківського архiepіскопа Олександра Ярещенко й вислало його до Середньої Азії, до Ташкента, на 5 років, потім заарештовано голову ВПЦР протодиякона о. Василя Потієнка, єпископа Полтавського Юрія Жевченка, новообраного Голову Харківської Краєвої Церковної Ради Володимира Доленка й інших діячів

Української Церкви по інших областях і районах всієї України. Майже всі єпископи й передові священники побували в ГПУ на допитах. Частина з них потрапила на заслання, частина в мокрих льохах перестудилася і в скорому часі загинули-померли. Частина повернулася додому, але всі перестрашені, залякані.

„Коли в перші роки радянської влади в церковних справах брало участь учительство, професори, урядовці й вільні громадяни, то в 1925-1926 роках така участь мала припинитись. Все було зажато в тяжкі большевицькі лещата“. (Митрополит Василь Липківський „Історія УАПЦ“ 7 розд.).

Загальний стан суспільства в ССРСР був тяжкий. Селянство, церковні громади, духовенство обкладались тяжкими податками. Крім того, духовенство позбавлялося всяких громадянських прав. Дітей духовних осіб виганяли з шкіл, не давали їм права вчитись, висміювали їх „поповичами“, „попівнами“ (то були ганебні назвиська в умовах советської дійсності). Діти духовенства стали зрікатись своїх батьків через пресу (в більшості під тиском влади), міняли „ганебне“ батьківське назвисько й в такий спосіб пробивали собі шлях до школи. Хоть і потім ціле життя вони носили клеймо дітей „службовців релігійного культу“. Жінки священників, щоб дати освіту своїм дітям або, принаймі, щоб хоть спасти їх від злиднів, іноді робили фіктивні розторження шлюбів з своїми чоловіками-священиками, втікали десь до іншого міста чи села, шукали там праці, лишаючи голову родини — священника на парафії, врядигоди з ним крадькома від людей зустрічаючись, залякано оглядаючись, щоб хто бува не побачив, не доніс, — а то значило: загинути або вік поневіритись на засланні. Священники, іноді з примусу ГПУ або з-за великої родини чи невимовних злиднів, зрікалися сану. Побожний нарід міг тільки крадькома пробиратись до Церкви. Стали появлятися церковні шпигуни-провокатори, підіслані владою.

В другій половині 1925 року заарештовано митрополита Василя й посаджено до в'язниці в Харківському ГПУ. А в цей час ГПУ наказало скликати церковну нараду для обговорення питання про дальше керівництво УАПЦ. На цій нараді, під урядовим тиском, було осуджено митрополита Василя, Архiepіскопа Олександра Ярещенка, протодиякона Потієнка й інших, назвавши їх діяльність

(в угоду ГПУ) контрреволюційною. Після цього було дозволено скликати Другий Всеукраїнський Церковний Собор, якому було поставлено умову усунути митрополита Василя Липківського й обрати іншого митрополита.

Передсоборна нарада 1927 року, за висловом самого митрополита, була засіданням „синадріону“, де стояло питання про ліквідацію митрополита. Перед початком засідань Наради агент харківського ГПУ Карін викликав до себе делегацію від керівництва УАПЦ (в тому числі й митрополита) і в присутності митрополита став виказувати, вигадані ним, гріхи останнього.

— Я вимагаю усунення митрополита Василя Липківського зі становиська митрополичого служіння в УАПЦ, — сказав Карін на закінчення розмови з делегацією.

Після Передсоборної Наради відбулися обласні церковні собори. На цих соборах офіційно були присутні агенти ГПУ. Вони стежили за перебігом соборів, записували виступи учасників на тих соборах, а по закінченні, всіх обраних кандидатів на Всеукраїнський Церковний Собор було викликано до ГПУ, де їм загрожували тюрмою, засланням або смертю в разі, якщо вони повернуться з Всеукраїнського Собору, не звільнивши митрополита.

На Другий Всеукраїнський Православний Церковний Собор прибуло до трьохсот делегатів. Інтелігенції і робітництва на ньому не було, були лише селяни, які виявили велику свідомість і відвагу. Незадовго перед відкриттям Собору митрополита Василя було випущено з в'язниці харківського ГПУ й доставлено на Собор.

Перед початком засідань Собору вживалися заходи до того, щоб митрополит сам відмовився від своїх обов'язків, що полегшило б ГПУ розв'язати поставлене ним денне питання. З цією метою покликано було митрополита до канцелярії, і на запит ворогів церкви: чи вважає митрополит за можливе правити Церквою в таких тяжких зовнішніх умовах, митрополит відповів: „Христос будував Церкву не лише тоді, коли вільно благовістив, але й тоді, коли на Хресті страждав. Я мушу вважати керівництво Церквою можливим при всяких умовах, коли на те буде воля Христа, воля Церкви.“

Після такої відмови митрополита, ГПУ посилило тиск на Собор. Агент ГПУ Карін покликав до себе спочатку професора Володимира Чехівського, а потім цілу делегацію й заявив категорично:

— Митрополита Липківського негайно усунути зі стану його митрополичого служіння в УАПЦ! В противному разі я розжену Собор, а митрополита, Чехівського й інших вишлю на Сибір!

Делегати сповістили вимогу влади. Така вимога обрала Собор. Засідання набрали бурхливого характеру. Вирішено було послати ще одну делегацію до Каріна й висловити йому бажання й волю Собора. Але нова делегація повернулася з ще сумнішими відомостями. Їй було вручено тези можливих ухвал Собора, а для нагляду над працею Собора з'явилось офіційно два представники від ГПУ. Утворилася атмосфера пригнічення й безпорадності. Ніхто не намілювався розпочати обговорення страшного питання. Було внесено кілька пропозицій, до розв'язання яких не підносились руки.

Всі члени Собора дивились на митрополита, від нього, як і завжди в тяжких хвилинах, чекали поради, від нього хотіли почути архиєпископське авторитетне слово... Митрополит мовчав, вірні не знали, що діяти. Було видно, що митрополит стоїть перед судом Пилата, й що він не має ніякої вини.

— Ми хотіли б чути слово митрополита, що скаже на це сам митрополит, — промовив хтось з делегатів Собору.

Всі чекали на його слово й дивились на нього. Дивилися й чекали члени Собору, дивилися й чекали агенти ГПУ.

Митрополит мовчав. Павза досягла крайніх меж напруження. І ось Архипастир, якого безмежно любить уся Україна й шалено ненавидять усі вороги Христа, пильно оглянув Собор. Його орлині очі набули найвищої серйозності, покрившись кришталем сліз. Рідний, щирий, лагідний батьківський голос полився потоком по святій Софії. Здавалося, що весь світ слухає голос непохитного борця за Правду Божу й Віру Христову, сам Бог і Пречиста Мати, нерушима Стіна, захисниця народу українського, завмерла в скорботі, слухаючи слова Митрополита Київського і всієї України Василя Липківського:

„Чого злякались? Чого перестрашилися? Чи не знали раніше, куди й для чого йдете? По нашій вірі Бог послав нам хвиливу радість духовного відродження. Але за нетвердість нашої віри Бог посилав

випробування. Хто могутіший за Бога? Кого, крім Нього, маємо боятися? Боятись може той, хто має сумнів у Божій правді нашої справи, боятись може той, хто ради втіхи тіла готовий занедбати душу; боятись може той, в кого впало зерно диявольської спокуси. Не бійтесь, хто служить Богові й любить свого брата! Не бійтесь, хто щиро хоче спасти свою душу! Не бійтесь і відганяйте сумнів! Коли наша справа правдива й угодна Богові, ніхто нас не переможе!

Не звертайте на побічні шляхи, не наважуйтесь на облудні манівці! Тільки відкритий і простий шлях є найближчий до Бога. На Нього наше уповання, Йому слава, честь і поклоніння!..“

Такий був зміст промови митрополита. Вона й до нині вражає своєю героїчною силою, обновляє нас і скріплює німі сили наші. Так говорити міг лише той, хто бачив у стражданнях єдиний шлях до Бога, а в непохитності своїх ідей — визволення, розвиток і торжество Української Православної Церкви. Промова митрополита кликала на подвиг.

Багато учасників Собора пішли на зустріч митрополитові, стали на захист свого митрополита. Ворогів промова, звичайно, не задовольнила.

Виступали за й проти. За залишення митрополита на становиську керівника Української Церкви виступали такі священники, як отець Хоць, Таран і інші. Виступив за залишення митрополита парафіянин Софіївської парафії Іван Грищенко. Але йому не дали договорити. З наказу представника влади, в нього було відібрано мандат члена собора. Агенти ГПУ тут же його заарештували, й того парафіянина вже більш ніхто не бачив. Виступали за залишення митрополита жінки й чоловіки. Одва жінка, піднявши голос, сказала: „Краще з честю вмерти, аніж ганебно жити“.

Митрополита було звільнено. Але ГПУ домагалось ще й засудження діяльності митрополита, визнання його діяльності контрреволюційною, антисоветською. Собор так не ухвалив, але запропонував: „Зважаючи на поважний вік, зняти тягар митрополичого служіння“... „На цьому, власне, Собор закінчився. Всіх охопила апатія. Члени скоро стали роз'їжджатись“... (Митрополит В. Липківський, *op. cit.*)

„Засідання Собору в справі мого звільнення, — пише сам митрополит, — досить нагадало подію Першого Собору — про моє висвячення. Був пізній вечір, але як тоді, так і тепер, було повно народу й внизу, й на хорах, було велике зацікавлення з боку всієї української людности. Але було дещо й нового... Був великий гніт з боку ГПУ, командир Карін давав генеральний бій і напружив весь свій загін. Було вжито всіх заходів, щоб провести в життя бажання ГПУ. Так і сталося, коли я виходив з Собору, в усіх бачив сльози на очах, всі казали: „З Першого Собору ми виходили з сльозами радості, а з цього виходимо з сльозами смутку та жалю“. (Митрополит В. Липківський, „Історія УАПЦ“ розд. 7.)

Звільнений митрополит став одиноким. „Страха ради іудейська“ всі боялися до нього заходити, з ним зустрічатись, його на службах поминати. Зрідка було заїде до нього новообраний митрополит Микола Борецький та частіше професор Володимир Чехівський. Було заборонено поминати ім'я митрополита Василя на Божих Службах, коли хто наважувався пом'янути чи запрошувати його до себе на Службу, той закінчував тюрмою, засланням або смертю... Пізніше всіх прихильників митрополита було „виключено“ з УАПЦ, а потім віддано їх до советського суду — на заслання, до розстрілу.

Знесена голова Української Церкви, лишився сиротою український народ: зубожів, зів'яв, похилився. Кати зідрали з нього останню свитину. Селян загнали в колгоспи — інституцію советського рабства. Голодом року 1933 зовсім зморили Україну вороги...

Стогін і плач і зітхання гуля по німому степу. „Наш край в руїні, люд у кайданах, навіть молитись ворог не дав“, — так співає тепер у молитві наш український народ.

Яка ж доля Великого Митрополита Василя? Де його могила?

„Українські Вісті“ за 12 червня 1949 року подають листа п. Ч. О. про смерть Митрополита Липківського: „Митрополит Василь Липківський 1927-1938 рік жив в Україні на передмісті Києва зовсім ізольований від усього українського віруючого громадянства, а потім (коли домівку совети забрали) разом з сестрами був переселений в с. Чоколівку, й там жив в перехідній малій кімнаті разом з родиною сестри (5 чоловік) до 1938 року. В лю-

тому 1938 р. Митрополит Василь Липківський одержав від київського НКВД „повістку“ негайно з'явитися до НКВД. В призначений день і годину 80 літній хворий знесилений Митрополит пішов з с. Чоколівки на Печерськ, пішов на свою Голгофу в супроводі своєї сестри, й звідти вже не повернувся... Ніяких відповідей на запитання й клопотання сестри, яка весь час дбала й піклувалася про свого достойного брата, НКВД не давало.“

І ніхто не знає, де могила великого страдника і борця за волю Української Церкви. Можливо, що в скорому часі після його арешту куля ката київського НКВД пронизала його святу голову, може десь коло берегів Північного або Білого моря холодна хвиля шепче молитву за вічний спокій вистрадані душі, чи десь в тундрі пушисті сніжинки замітають полум'яне серце, а може десь таємна рослина схиляє свої убогі віти над невідомою могилою.

W. OHORODNYK
Plettlinger Str. 10
8400 REGENSBURG

ДУМКИ МИТРОПОЛИТА ВАСИЛЯ ЛИПКІВСЬКОГО.

Великий митрополит Василь Липківський лишив по собі чималу літературну спадщину в рукописах. Велика частина всього того, можна гадати, загинула, а може десь переховується в невідомих руках; частина дійшла до нас, як наприклад, його: „Православна Христова Церква українського народу“, „Історія УАПЦ“ 7-й розділ, 160 промов та інші окремі витяги з його писань. Ми маємо на меті подати тут лише витяг думок, що характеризують погляди митрополита щодо Церкви взагалі й до Української Церкви зокрема.

ЯКОЮ МУСИТЬ БУТИ УКРАЇНСЬКА ЦЕРКВА

На це питання митрополит Василь дає таку відповідь:

„Українська Церква, пролежавши в російській домовині більше як двісті років, коли встала, відкрила свої очі, побачила великі зміни в світі... Перш за все вона з радістю побачила, що український народ як був, так і залишився на своїй предковічній землі. Але разом з тим, вона побачила, що тяжка доля розкидала рідний народ по всьому світу... Отже український народ став майже всесвітньою нацією. Такою ж для свого народу мусить стати й відроджена Українська Церква. Скрізь мусить нести втіху, утворювати рідне життя для дітей матери України, по всьому світу розкиданих.

Побачила відроджена Українська Церква й величезні зміни в становищі Церкви взагалі на світі. Вона побачила, що в нових обставинах світового життя Церква вже не мусить бути ні державна, ні одержавлена, а мусить бути відокремлена від держави, мусить зайняти собі таку ділянку на землі, якої не може взяти ніяка інша організація: Церква Христова мусить тепер згадати заповіти Христа й до Нього повернутися: стати царством небесним на землі, але царством не від світу цього. Отже Українська Церква мусить стати царством небес-

ним на своїй рідній землі, царством не від світу цього для свого рідного народу.

Але найголовніше визволення й відродження всякої Церкви при нових світових змінах—це мусить бути визволення від тих старих затверділих форм церковного життя, що через одержавленість, недбайливість та рабство перед світом цим церковних керівників довели й російську й інші східні (та західні) церкви до мертвоти, паралічу. Тому Українська Церква, залишаючись непохитно на догматичних основах православної віри, мусить стати на шлях нового церковного будівництва з вірою в вічно животворчу силу Духа Святого в Церкві й з тією думкою, що церковні канони це є (як кажуть церковні каноністи) корисний архів для нової творчости, а не збірник законів для виконання, і в цьому архіві повинна перш за все відмовитись від того, що витворено в ньому під впливом державним, як от ерархизм, нерівність станів у Церкві, приниження мирян та ін. Отже на підставі цих предпосилок, відроджена Українська Церква ставить в основі свого життя і творчости:

1) волю, автокефальність, незалежність ні від якого церковного органу,

2) всенародну соборноправність, братерство і рівність усіх вірних в справах церковного життя й керівництва,

3) повну аполітичність, невтручання ні в які державні справи, відокремлення від держави. Запевно все церковне життя й творчість повинні провадитись на національному ґрунті й інакше провадитись не може, бо вона (Церква) твориться для українського народу, її творить сам український народ. Безперечно, що для того, щоб Українська Церква могла здійснити свої ідеї, провадити своє життя, необхідні певні зовнішні умови, а саме: воля віри й сумління, невтручання держави в справи Церкви, воля друку, слова, зібрань, взагалі ті умови, які вимагає й усяке вільне громадське життя.... Це ідеї, умови. А дійсність? Ну, та яка б не була дійсність, а коли Українська Церква відродилась для нового життя, вона мусить жити й боротись за це життя, мусить виборювати собі сприятливі для нього умови.“ (Митроп. В. Липківський. „Історія УАПЦ“ розд. 7 „Нові умови і основи відродження Української Церкви“).

ПОГЛЯДИ МИТРОПОЛИТА ВАСИЛЯ ЛИПКІВСЬКОГО НА ВСЕНАРОДНУ ВИСВЯТУ ЄРАРХІЇ УАПЦ.

„В події всенародної висвяти єпископа всі відчули великий церковно-визвольчий рух, яким Церква визволялась від головної ознаки єпископського панування над нею, і знов переймала на себе право обрання й висвяти собі своїх службовців, яке єпископи монополізували для себе й цілі тисячоліття міцно тримали в своїх руках, видавши його навіть за догмат православ'я.

Утворення Української Єрархії Собором 1921 року підвищилось над традиційним єрархічним ладом, відновило першоапостольський спосіб хіротонії руками пресвітерства та вимогу життя зробило вартіснішою від колишніх канонів. От чому ця подія Собору 1921 року утворила окрему течію благодати в Церкві, що вже не може злитися з звичайним староканонічним річищем: вона або мусить бути зліквідована, або мусить почати собою нову сторінку в загальному житті Церкви. Можна наперед сказати, що спосіб утворення єрархії на Соборі 1921 року не буде визнаний ні православними східними патріархами, чи синодами, ні західним папою чи іншими єрархічними церквами. Вони так пройняті єрархічним ладом, так затьмарені наукою про апостольське наступництво, в єдину благодатну силу їх рук, що всяке визволення від цієї науки вважатимуть за найбільшу ересь. Але правда Божа в Церкві сильніша правди людської, вона мусить перемогти.

Українська Церква актом свого „самосвятства“ на Соборі 1921 року утворила собі найміцніший захист поки що від злиття Української Церкви з „тихонівщиною“, „обновленщиною“ і всякими іншими витворами сучасности. Поки вона є Українська Церква, що стоїть на ґрунті, утвореному Собором 1921 року, вона не може ні з ким злитись, мусить іти власною дорогою, може найбільше трудною, але найбільш гідною. Отже утворення єрархії та інші діяння Першого Всеукраїнського Церковного Собору 1921 року для Української і для Всесвітньої Церкви мусять мати не епізодичне, а так би мовити епохальне значіння.

Оголосивши боротьбу з єрархічним устроєм, утворивши єпископат всесоборною висвятою, без участі єпископів, Всеукраїнський Собор викликав проти себе

страшенну ворожість з боку тихонівського єпископату. Уже не українська мова в Церкві, навіть не автокефалія стали предметом нападів на Українську Церкву з боку „канонічного“ єпископату,—це все відійшло назад, а всю свою ворожість вони повернули на утворення Собором українського єпископату, без участі єпископського рукоположення. Цим, казали єпископи, Собор ніби розірвав ту „золоту нитку“ апостольського наступництва, яка ніби тягнеться через усі віки від апостолів через єпископів в Церкві, як єдина провідниця благодати, і коли її розірвати, то припиниться благодать. Церква стане безблагодатною. На цій підставі тихонівські єпископи зразу оголосили, що УАПЦ безблагодатна, що її митрополит та єпископи, що висвячені не через єпископське рукоположення, не є єпископами, а просто миряне, що їх рукоположення не є дійсні, що таїнства й треби, що їх виконують ці єпископи й поставлені ними священники,—це нікчемні блюзнірські вчинки й не мають в собі благодати, одно слово УАПЦ—ще більш „еретична“ Церква, ніж протестанська й всяка інша, що вона обдурює християн зовнішністю православія, а благодати його ніби вже не має. Але цікаво, що визнавши за Українською Церквою таку еретичність, єпископи так і не наважились оголосити їй анафему.“

Навпаки, митрополит Василь розповідає, що в 1922 році Собор тихонівсько-московської Церкви ухвалив увійти в порозуміння з ВПЦР, для чого обрав п'ять представників і прохав обрати й від себе п'ять представників і утворити спільну комісію для порозуміння.

„Собор тихонівців,—пише митрополит,—не оголосив українцям анафemi, а єпископська „золота нитка“ це не що інше, як ржавий ланцюг, на якому єпископи тримають в-своєму пануванні всю Церкву та її духовенство. Цей ланцюг Всеукраїнський Собор справді розірвав.

Але, розірвавши єпископський ланцюг, Собор найбільше вдарив ним по духовенству. Коли до Собору священники могли ще поводити себе щодо УАПЦ невиразно, бо єпископат був один, можна було переходити й туди й сюди, то Всеукраїнський Собор уже між „канонічним“ і своїм єпископатом викопав непроходиме провалля, треба було вже одверто стати або туди або сюди, і треба визнати, що майже все „благодатне“ українське духовенство залишилось по той бік провалля, з тихо-

нівськими (московськими) єпископами. Нова благодать українська їм здавалась і дуже вже сміливою, революційною і, головне, не досить безпечною для життя: до старої благодати ще народ привик і при ній панотця прогодує, а до нової ще його треба привчати, та ще як він за це буде годувати“....

„Отже старе тихонівське духовенство разом з тихонівськими єпископами поставилося до Української Церкви, Всеукраїнського Собору та його єрархії вороже, і з канонічних, а ще більше з матеріальних міркувань чинило великі перешкоди поширенню Української Церкви..., а всі не зупинялись часто перед ганебними наклепами на Українську Церкву та її діячів, обвинувачуючи їх перед народом в унії і в католицтві, а перед владою в політиканстві, „петлюрівщині“, в українському шовінізмі й вже обов'язково всі після української відправи прилюдно перед народом пересвячували церкву, кропили її свяченою водою“. (Митрополит В. Липківський „Історія УАПЦ“ розд. „Відношення старого духовенства до Всеукраїнського Церковного Собору.“)

ЯК СТАВИВСЯ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОД ДО ПОСТАВЛЕНОЇ ВСЕСОБОРНОЮ ВИСВЯТОЮ УКРАЇНСЬКОЇ ЄРАРХІЇ?

„Коли члени Всеукраїнського Церковного Собору вирішили питання про всесоборну висвяту митрополита, вони боялись лише одного: як то прийме цю висвяту український народ? Чи не відкине її? Але все ж... не встигли ще роз'їхатися члени Собору на місця, а вже встигла розійтись по всій Україні голосна чутка про ті події, що відбулися на Соборі, і утворила величезне піднесення в народі. До Києва рушили цілі проці, щоб почути українську відправу, побачити нову, свою, „народну“ єрархію. А скільки раптом з'явилося ставлеників! Учителство, правники, кооператори, люди високої освіти!... На протязі місяців двох після Собору прийшлося висвятити тільки в Києві не менш як 200 священиків і стільки ж дияконів, приходилось служити єпископам що дня й згадати старий український звичай, що за часів Лазаря Барановича висвячували за одною службою по кілька дияконів і священиків.. А спинити цього напливу ніяк не можна було. Це було щось стихійне, це

було щось подібне до перших днів після Зшествя Святого Духа на Церкву Христову, що про них Бог сказав: „Виллю я Духа Мого на всяке тіло, і пророкуватимуть сини ваші.“

В своїх спостереженнях під час місійних подорожів по Україні митрополит говорить про величезне захоплення українського народу Українською Церквою та єрархією. Він каже: „Нова єрархія дала нове життя Українській Церкві, і без неї Церква не мала б життя, Отже уже з цього погляду вона мусить бути визнана канонічною, бо, як кажуть вчені каноністи, канонічне в Церкві є все те, що відповідає її життю, і неканонічне те, що її життю не сприяє.“... (Митрополит Василь Липківський „Історія УАПЦ“ розд. 7-й. „Відношення народа до Української Церкви та нової єрархії.)

Розповідаючи про хиби в житті УАПЦ, яких було чимало, особливо в той страшний час терору й насильства безбожного комунобольшевицького советського уряду, митрополит пише: „Безумовно, ніяка організація, що складається з людей, не може бути без хиб, хоч би яка вона була ідейна й висока в своїх основах. Навіть між дванадцятьма учениками Христа був один Іуда-зрадник, а між 70-ма мабуть і не один. Ні одна Церква Христова на світі не була без людських хиб, не була й не може бути. А коли взяти до уваги, що УАПЦ засновувалась в час найбільшої народньої завирюхи, що завжди підіймає найлегші пилинки, крутить ними, кидає межі очі, то цілком природньо, що до УАПЦ під час цієї завирюхи залетіло немало легкого, просто авантюрицького пороху, що радий скрізь пристати, де щось цікаве для себе побачить...

То був, нарешті, великий стихійний рух, а де стихія, там за кріпшими йдуть багато більше слабих, за свідомими-багато більше невизначеного... Одно слово, і звичайна людська вдача й надзвичайний час життя УАПЦ відбилось на ній багатьма хибами, завдали їй багато ран, і це треба визнати...:

Правда, безмірно тяжкі умови церковної праці на селі могли примусити до зречення й чесних працівників, але з задоволенням треба сказати, що, здається, більшість українських панотців, не дивлячись на всі пригоди, все ж самовідано працює на парафіях, а не мало їх зазнало й тяжких страждань на засланні і навіть муче-

ничества під розстрілом. От це лише одна утіха, що ще є панотці в УАПЦ, що не зовсім без духовенства вона залишилась.“ (Митрополит В. Липківський, ор. с. „Хиби в житті УАПЦ“).

„Коли на все суспільство,—пише там же митрополит,—повіяло тяжким комуністичним повітрям знищення Церкви й віри, то, звичайно, кволість, малодухість і зрадливість в суспільстві УАПЦ ще більше виявились, ніж в духовенстві, і завдали УАПЦ чи не найбільших ран... Одна тільки втіха, що рани на тілі дитини скорше гояться, не так відбиваються на тілі дитини, як на тілі дорослої чи старої людини. Отже й рани на тілі УАПЦ, на Бога надія, загояться й не зашкодять життю УАПЦ, а може ще послужать їй за науку. І коли Бог пошле вільні часи для УАПЦ, треба, щоб вона найбільше будувалась знизу, щоб українською парафією була лише та, яка сама з себе зможе висунути гідну людину на панотця, а українською спархією лише та, яка з-серед своїх діячів зможе висунути гідну особу на єпископа, щоб духовенство кожної Церкви було справжнім церковним осередком її. А вільніші часи дадуть і всьому суспільству можливість вільного воцерковлення, організації, евангелізації.“

ЗНАЧЕННЯ ЦЕРКОВНИХ КАНОНІВ В ЖИТТІ ЦЕРКВИ.

„Яка найбільша заповідь у Законі?—запитав Христа один законник. Христос відповів: „Люби Бога—це перша найбільша заповідь; друга подібна до неї: люби ближнього до себе, як самого себе. На цих двох заповідях стверджується весь закон і пророки.“

Законник запитав Христа, тільки щоб спокусити, побачити, що Він відповість на це. Бо для законників байдуже було, яка справді з заповідей Мойсеєвих була найбільша. Бо ці законники однаково зневажали всі заповіді Божі, закрили їх товстим покривалом своїх канонів, переказів від батьків та того й пильнували...

І коли запитали якось Христа: „Чому ученики Твої порушують перекази від батьків,—не вмивають рук, коли їдять хліб?“—Христос на це відповів: „А ви чому порушуєте заповідь Божу ради ваших переказів? Бог заповів: шануй батька і матір, а ви кажете: коли хто скаже батькові або матері: даю на хрям те, чим би ви користу-

вались від мене,—тому вільно не шанувати батька й матері... І так знівечили ви заповідь Божу задля переказу вашого.“

Тож і сучасні християнські законники,—а їх так багато між керівниками Церкви,—та їхні прибічники докоряють нашій Українській Церкві за те, що ми ніби відійшли від православної віри, що ми „безблагодатні“, що наші таїнства недійсні і т. ін.

Ми повинні ясно відрізняти заповіді Божі, що є незмінні, вічні, від наук і переказів людських у справах віри, що є тимчасові і підлягають змінам, повинні йти за Христом, а не за законниками. І коли ми додержуємо заповіді Божі, ніхто не сміє нам докоряти—єретицтво, порушення віри,—хоч би ми й порушили чи змінили закони людські, як це робили й ученики Христові й Він Сам. Отже заповіді Божі є й відносно віри й моралі життя; і ті, і ті містяться в Святому Письмі. Заповіді Божі відносно віри, що зветься „догмати віри“, стисло складені й записані в „символ“, тобто—ознаку, прапор нашої віри, і хто порушує ці догмати віри, той є єретик, тобто—відступник від віри.

Але ніхто, ні навіть самі московські законники не докоряли нам, українцям, що ми в чому-небудь порушили догмати віри, що ми відійшли від символу віри. Навпаки, всі вони одверто визнають, що ми з цього боку цілком православні. Так само й заповіді Христові відносно моралі життя. Ніхто не докорив нам і те, що ми свідомо відкидаємо ті чи інші заповіді Христа, чи апостолів відносно християнського життя. Навпаки, я хотів би відзначити, як нівечили Христові заповіді про любов московські законники ради виконання своїх канонів, переказів людських.

Хіба не брутальним порушенням заповітів Христових було з їхнього боку гоніння на нашу рідну мову, на наших пастирів, на наше всецерковне відновлення єрархії, на нашу автокефальність,—лише на тій підставі, що ми ніби-то порушуємо перекази Отців, тобто—церковні канони?

Але ж які є в Церкві заповіді, чи перекази, чи закони людські? Це ті закони людські, що їх зуть „канонами“, що їх сама Церква, в особах своїх Соборів чи окремих Отців утворила для свого керування на протязі свого життя під різними вимогами життя. З таких ка-

нонів найдавніші стали відомі під назвою „правил святих Апостолів“. Ніхто не може твердити, що правила ці написані, чи словесно передані, як переказ самими Апостолами, бо це було б явною неправдою. Ці правила є просто збірка постанов, законів, вимог, що видавались у різних місцях, в різні часи, різними керівниками Церкви під вимогами церковного життя для попередження ухилів від нього, для спрямування його до кращого виконання заповітів Христових на протязі трьох перших віків по Різдві Христовім. Вони названі правилами святих Апостолів тільки тому, що ті невідомі керівники Церкви, що ту збірку складали, думали, що правила ті відповідають духові Христової науки, і назвою—апостольських—хотіли надати їм більше ваги.

Збірка тих правил припинилась, коли за складання церковних правил—канонів взялися відомі Церковні Собори чи окремі святі Отці. Тільки шостий Вселенський Собор на кінці святого віку по різдві Христовім зробив підсумки канонічної творчости попередніх часів, точно зазначив скільки правил, що передані під назвою апостольських і які правила Соборів та святих Отців він уважає дійсними й для життя Церкви корисними, заборонивши далі під назвою Апостолів чи св. Отців додавати до них ще нові правила, або їх змінити. Але й цей Собор не тільки не заборонив дальшої канонічної творчости Церкви, а ще сам подав приклад цієї творчости, дещо відкинувши із старих канонів, що він уважав за підроблене і невідповідне побожності та вимогам життя, а дещо змінив. Так він зовсім відкинув теж давні так звані „Апостолські постанови“ як підроблені, змінив п'яте й сорокове правило св. Апостолів про подружнє життя єпископів, заборонивши надалі одруження єпископів, і додав до попередніх іще своїх нових сто два правила.

А сьомий (останній) Всесвітній Собор, хоч підвищив пошану до попередніх канонів (майже надав їм значення Святого Письма, визнавав їх творами Святого Духа й підтвердив заборону змінити їх чи підробляти), але й він не припинив канонічної творчости, склавши сам нових 22 канони. Та й визнавши церковні канони творчістю Духа Святого, сьомий Всесвітній Собор ні в яким разі не міг цим сказати, що творчість Духа Святого вже з ним припинилась, бо Святий Дух вічно перебуває в Церкві, зна-

чить вічно буде творити, вічно нахиляти Церкву й окремих її керівників до Божої творчості в усіх галузях церковного життя й у галузі утворення нових канонів. Церква ж на своїх Соборах повинна час від часу робити тільки підсумки цієї творчості та корисне й відповідне вимогам церковного життя стверджувати до вжитку, а те, що „затямарює дивну красу Божественної науки“ (пр. 2, УІ Всесв. Соб.) виключати зо вжитку, як таке, що вже відбуло свій час.

Отже московські владики та їхні прибічники якраз самі стоять на ґрунті єврейських законників і в небезпеці єретицтва, коли кричать, що канони також вічні й незмінні, як Святе Письмо, за для них зневажають заповіді Христові. Московські владики ганьблять нас, як єретиків, за те, що ми вважаємо за необхідне, під вимогами життя, ті канони, що не відповідають цим вимогам, змінити; вони прирівнюють нас... але ж до кого вони мусять прирівняти нас? Не інакше, як до Христових Апостолів, що не рахувались із переказами Отців там, де не порушувались заповіді Божі.

Та й поки Церква Христова існує, доти в ній працює найвищий каноніст, що не рахується ні з якими законниками,—і цей каноніст є церковне життя. Коли душею Церкви є Святий Дух Животворчий, що завжди діє й невинно творить життя, то яка може бути мова про незмінність канонів? Ті ж законники, що кричать про незмінність канонів, вони є не що інше, як гасителі Духа, що проти них Апостол Павло сказав: „Духа не гасіть!“ (Сол. 5.19).

Отже саме життя церковне неминує одні канони виключає, другі висуває, бо життя й самі Собори утворює, і тому один московський вчений (Болотов) сказав: „Все, що відповідає церковному життю є канонічне, а все те, що церковному життю не відповідає,—є антиканонічне“. А коли людська байдужість і політика не дають можливості церковним соборам збиратись, то єдиним чинником канонічної творчості в Церкві мусить бути церковне життя.

В Московській Церкві собори не збиралися більше, як триста років, а Всесвітні Собори чи навіть Собори всієї Східної Церкви—більше як тисячу років. І невідомо ще—коли й зберуться... Тож невже церковне життя повинно припинитись, ждати на них? Так і думали мос-

ковські законники й змертвіли, закам'янили життя церковне, довели його до паралічу, що визнали й їхні письменники. Отже порушення церковних канонів за вимогами життя й утворення нових, особливо, коли воно робиться волею й згодою всієї Церкви, ні в яким разі не може вважатись порушенням віри чи моралі, позбавленням Церкви Божої благодати, коли це порушення й творчість ґрунтуються на заповідях Божих про любов до Бога й до брата свого, на яких, згідно слову Христа, стверджуються весь закон і пророки.

І стара Московська Церква, навіть будши в стані паралічу, все ж, в поступі свого життя, відкинула з свого життя, відкинула з свого життєвого більшу половину старих церковних канонів, навіть із так званих „Апостольських правил“ і ввела в своє життя багато нових. Власне не вона сама ввела їх, бо своїм життям вона не керувала Церквою, а держава вводила в її життя нові канони. Церковні керівники лицемірно втішали себе тільки тим, що ніби Церква непохитно тримається старих церковних канонів, хоч у самому синоді російському від них лишилися тільки обгортки, а по церквах—перейдіть з одного кінця до другого—ніде не знайдете їх; і рідко, що хтось із священників їх бачив, а ще рідше, щоб хтось їх читав.

Чому ж сучасні московські священники так завзято обвинувачують нас у еретичстві й то в той час, як ми ніяк не більш від них порушили церковні канони? А це не що інше, як те, що ті священники ставлять себе по відношенню до нас, в положення єврейських законників, що спокушали Христа питаннями: „Яка найбільша заповідь в законі?“ та „Чому ученики твої не вмивають перед їдою руки?“. А на ділі самі зневажили всі Божі заповіді, підмінюючи їх законами та звичаями людськими, і надаючи додержанню цих переказів важливішого значення, ніж Божим заповідям. Та хоч би самі додержували, а то „в'яжуть тяжкі ноші, що трудно їх носити, кладуть їх людям на плечі, а самі й пальцем не хочуть рушити їх.“ (Матв. 23.4.).

Ми ж, браття, Церква Наша, будемо непохитно триматися на тих двох заповідях Христових про любов до Бога й до братів своїх, що на них увесь закон і пророки, тоб-то—вся віра й мораль...

Московська Церква й не могла бути творчою навіть у канонічній галузі, бо вона сама собою не керувала, була під опікою держави, а її Синод був інституцією не церковною, а державним урядом. Наша ж Українська Церква є всенародно-соборноправна, сама собою керує, є Автокефальна, тоб-то—незалежна ні від іншої Церкви, ні від держави, тому вона не тільки не гасить у собі Духа, а як той розслаблений, що 38 років лежав у паралічу й, за словом Христовим, зразу встав,—проявляє свої сили духовного життя.

А як же з догматами?—спитають. Чи й у догматах та моралі може бути вільна творчість? Так! І в цій галузі безмежні простори для творчості, але не в утворенні нових догматів і заповітів життя, бо це заповіді Божі, вічні, а в їх розумінні, в заглибленні в них своїм розумом, своєю волею. Тут безмежна галузь творчості за словами Христа: „Будьте звершені, як Отець ваш небесний“. (З проповідей митроп. Вас. Липківського).

ВЛАСТЬ ПРОЩАТИ ГРІХИ Й НАКЛАДАТИ ЗАБОРОНИ ТА ВІДЛУЧЕННЯ.

В Євангелії про зцілення розслабленого Христос виступає не тільки як лікар тіл, а й як лікар душ, що прощає гріхи людям, визволяє їх від кари за гріхи. І це прощення гріхів Христос вважає найбільш важливим ділом служіння людям. А фарисеї та книжники обурились за це на Христа, в них затаїлась думка: це він хулить Бога, бо хто може прощати гріхи, крім одного Бога? Христос зрозумів їх думки й сказав: „Нащо лукаве думаете в серцях ваших? Що легше сказати розслабленому: прощаються тобі гріхи, чи—встань, візьми твою постіль і йди?“

І те, і те є однакове чудо милости Божої. Що Христос робив на землі своєю властю, те доручив Церкві своїй робити в ім'я Його. Але в житті церковному є ще одна річ, що належить найбільше тільки Богові. І той найбільше хулить Бога, хто своєю властю на цю річ відважується. Це є загроза християнинові вічною смертю, вічною загибеллю, це є всякі заборони, відлучення, позбавлення сану, благодати Божої, причастя, позбавлення іменем Божим царства небесного і т. інш.

В Євангелії від початку до кінця бачимо, що Христос безліч народу зцілив від хворостів, але ні на одного не навів хворости; багатьом грішникам простив гріхи, але ні на одного не наклав заборони, нікому не перебільшив гріхів, не послав до загибелі. „Тих, що дав Ти мені Отче, Я зберіг, і ніхто з них не загинув, тільки син погибельний, щоб справдилось писання“ (Ів. 17.12). І от в цьому саме й полягає найбільша духовна сила, найбільша власть Христа, що він усім дав життя й нікого не відкидав до загибелі, всім прощав гріхи і ні на кого не накладав заборони.

Отже, не в тому духовна сила й влада, щоб убивати, нищити, забороняти, а в тому, щоб життя давати. „Коли хто почує слова Мої та не повірить, Я не суджу його, бо Я прийшов не судити світ, а спасти світ.“ (Ів. 12.47-48).

Своїм апостолам Христос дав власть відпускати чи затримувати гріхи людям (Ів. 20.23), виховувати християнське сумління їх, вести їх по шаблях досконалости. Але й їм не дав Він влади не тільки забороняти, посилати до пекла, а навіть констатувати їх відхід від братерства.

Хто ж має право назвати грішника грішником, відлучити його від свого братерства? На це Христос відповідає своїм апостолам так: „Коли згрішать проти тебе брат твій, то піди й викажи вину його сам на сам...“ (Мат. 18.15-17).

Що то є Церква? Церква—це є християнське братерство людей, головою якого є Христос, а душею Святий Дух. Церква—це є тіло Христове, є повнота того, хто сповняє все в усьому (Єф. 1.23). Отже, тільки Церква, тільки все братерство у Христі, тільки повнота того, хто сповняє все в усьому, може констатувати гріх брата свого, вилучити від себе негідного брата—члена, заборонити йому іменем Христовим ознаки братерства...

Оце повинна мати на увазі наша св. Українська Церква й свідомо ставитись до того, як поведуться з нею керівники старої Московської Церкви та сучасної обновленської та навіть і папи римські й патріархи східні. Всі ці керівники здавна легковажно вдавалися в найбільшехулу на Христа, коли дозволяли собі без згоди з своїми Церквами кидати на всі боки анатемами, позбавляти сану,

накладати заборони, відлучення, іменем Божим позбавляти християнина вічного життя.

Але й цього мало. Ці керівники іменем Христовим намагаються позбавити вічного життя цілий побожний народ наш, коли проголошують, що наша Церква їхнім присудом позбавлена Божої благодати, що її молитви, таїнства, Служби Божі, це тільки гріхи, що пап-отці її—не священники, і що всі ми за спробу визволитися від їхнього панування над нами прямуємо просто до пекла...

Хто дав цим єпископам право на таке самовладне розпорядження нашою Церквою? На якій підставі вони визнають себе єдиними вершителями всіх церковних справ, розпоряджаються Царством Небесним, як своїм власним добром?

Вони відповідають: право дав їм „благодатний каноничний устрій“, що ніби йде з часів апостольських, що надав єпископам верховні права керувати Церквою й владу заборон, відлучення і т. інш.

Але це є неправда й наклеп на апостольські часи, бо ми знаємо, що за життя апостолів не тільки єпископи, а й самі апостоли не вважали себе в праві накладати заборони, відлучати від Церкви без згоди самої Церкви. Коли в Коринтській Церкві з'явився чоловік, що його треба було відлучити, ап. Павло сам на це не відважується, а пише листа до Коринтської Церкви: „Коли ви зберетесь (уся громада) і в ім'я Ісуса Христа і Дух мій з вами, то силою Господа Ісуса Христа відлучіть такого“... (1 Кор. 5.4-13). Коли ж цей, відлучений, покався, ап. Павло також не сам приймає його в Церкву, а пише другого листа до коринтян і просить Церкву простити йому провини й наперед прилучається до волі Церкви: „Кому ви (церква) простите, тому і я“. (2 Кор. 2.10).

Отже за часів благодатного апостольського устрою не єпископи й навіть не апостоли, а лише Церква могла відлучити від себе й назад прилучити до себе грішника. Відносно благодати Духа Святого, то хто міг позбавити цілу Церкву Христову благодати, коли ніхто не може навіть назвати Господом Ісуса, як тільки Духом Святим? (1 Кор. 12.3).

За апостолів і деякий час після них не єпископи й пресвітери, а пророки й благовісники були найбільш благодатними особами Церкви (Діян. 13.1-3). Уже від них їхнє благодатне служіння поступово в процесі розвитку

й будування Церкви перейшло на єпископів, як старших представників своєї Церкви, голов пресвітерства. Але самі пророки й благовісники, ці найближчі заступники апостолів,—ніколи не керували справами Церков, нікого не забороняли й не відлучали. Прийшовши в Церкву Христову, вони просвіщали, підносили її своїм натхненим благовістям, давали їй пораду для життя, наставляли Церкву та йшли далі, залишаючи самій Церкві повну волю керувати своїм життям.

Отже, самодержавний єпископський устрій, що його єпископи визнають за канонічний, насправді не є ні апостольський, ні благодатний. Це є наслідок державних, противних духу Христовому впливів на устрій церковного життя, від яких Церква повинна визволитися.

Зокрема, всі найвищі владцтва в Церкві—папські, патріярші, митрополічі—це є суто державні посади керівництва Церквою, що не мають коріння в апостольському благодатному устрою Церкви. А між тим, саме ці зверхники Церкви Христової найбільш самовладно панують над Церквою Христовою й під свою владу підбили й самих єпископів з їхніми церквами, і не духом Божим, а духом світу цього, не Церковними, а державними міркуваннями пройняті в керуванні Церквою. Тому вони, як справжні царі та князі й Церкву ведуть не до єднання, а до роз'єднання, не спільного братерського життя, а до взаємної ворожости, відлучень, анатем і т. інш.

От чому я наслідуюсь сказати, що всякі заборони, відлучення, анатема папів, патріярхів, єпископів без згоди з Церквою не мають у собі благодатної Христової сили. Коли в ті часи, як Церква страждала від тяжких гонінь, не могла вільно збиратися для керування своїм життям, мусіла це керування скласти з себе на своїх єпископів, то коли Церква стала вільною, затримання єпископами в своїх руках повної влади над Церквою й навіть значне посилення її, утворенням папських, патріярших, державних посад у Церкві, й надання їм найвищої благодатної влади,—це вже був великий злочин проти Церкви Христа й Духа Святого, і від нього мусить очиститись Церква.

Не {в докір єпископському саву ми все це мусимо казати, а від щирої любови до справжнього апостольського церковного устрою та з такої ж поваги до єпис-

копського служення в Церкві. Бо тільки тоді високо буде стояти й благодать Духа Святого багатіти єпископське служіння в Церкві, коли воно скине з себе державні привілеї владництва, а залишиться тільки в світлій одежі Христового служіння людям.

Христос хворих зціляв, грішників прощав, всіх до себе пригортав, але нікого від себе не відлучав, не забороняв і цим найкраще показав, що не в тому сила, щоб забороняти й відлучати, а щоб визволяти й життя давати.“ (З проповідей митроп. Василя Липківського).

ОСНОВИ ЦЕРКОВНОЇ АВТОКЕФАЛІЇ

„І ходив Ісус по всіх містах та селах, навчаючи по школах, проповідуючи Євангелію царства, зціляючи всяку хворість у людях“ (Мат. 9.35).

В таких загальних рисах малоє перед нами св. Євангелія ту велику працю, що провадив Христос на землі. Але не тільки тоді Христос ходив по всіх містах і селах, коли жив на землі. Ми віруємо, що Христос і тепер скрізь є—по всій землі, між усіма народами, є Він і на нашій Україні, в кожному з наших сіл, міст та навіть у кожній хаті, в кожній душі має свій притулок, про всіх дбає, дбає за те, щоб проповідувати їм Євангелію царства свого, зціляючи всяку неміч і хворість у них.

Ми віруємо, що Він не десь далеко, що не Його, а Він шукає нас і Він перебуває в нас.

Кінцеве завдання Христової праці на землі, щоб об'єднати всіх дітей Божих і на всі віки сцілити в них всяку неміч—хворість, що їх роз'єднує.

Але першим кроком до всесвітнього об'єднання є об'єднання дітей Божих з кожного народу в народню Церкву. Всесвітнє єднання тільки й можливе між народами, а не поодинокими особами.

Як може єднатися кожний народ у свою Церкву? Церква є вільне братерство, вільне сполучення дітей Божих. То тільки вільною волею сполучені люди складуть із себе дійсну Христову Церкву, головою якої буде сам Христос. Благовістники Христові повинні пройти з благовістям до кожного народу, бо Христос сказав: „Ідіть, навчайте всі народи“ (Мат. 28.19).

А хто ж повинен управляти тими Церквами, що за-
снували Апостоли-благовісники? Церква кожного народу
повинна управлятись сама собою, повинна власними си-
лами та допомогою Христової благодати будувати своє
життя, обирати серед себе працівників на служіння Цер-
кві. Тільки при такій умові вільного будівництва Церкви
кожного народу може повно й всебічно виявити в собі
Христове життя, як каже ап. Павло, живим камінням в
складі його Церкви (1 Петр, 2.5). Тож одною з головних
підвалин життя кожної Христової Церкви—є її воля, не-
залежність в своєму церковному управлінні. І Христове
єднання між Церквами кожного народу можливе тільки,
як вільне братерство Церков.

Слово „автокефалія“ є грецьке і вперекладі букваль-
но значить: „сам собі голова“. Автокефальна церква є
та Церква, що сама собі голова, сама собою керує, са-
ма утворює для себе свої керуючі органи, сама вільно
живе своїм церковним життям в братерському єднанні з
іншими Церквами.

Російські єпископи й духівництво в Україні, що при-
викли керувати нашою Церквою за наказами російсько-
го синоду та патріярха, за те, що ми назвали себе ав-
токефалістами, відокремились від чужого, російського,
керівництва, стали обзивати нас „розкольниками“; та й
між нашим несвідомим народом слово—автокефалія ста-
ло майже лайливим, його перекручували, над ним глу-
зували та й досі ще не перестали.

Цим люди сміються з головного фундатора церкви—
Христа.

Що Українська Церква була під зверхністю москов-
ського церковного уряду, проти цього спорити не мож-
на, але чи було це по правді Божій, чи це було велике
порушення всякої правди?

Підбиття Української Церкви під владу московської
1686 року—це була така неправда, від якої російські єпи-
скопи повинні червоніти, про неї мовчати, а коли вони
діти Божі, повинні від неї одвертатись, а не захищати
її. Історія, що каже про підбиття Української Церкви
під владу московської, каже й про те, як це було зроб-
лено,—як московський цар і патріярх, без відому й зго-
ди Української Церкви, за гроші й подарунки купили у
царгородського патріярха в свою підлеглисть Українську

Церкву, скільки обману та насильства було при тому вжито...

Тож, визволившись від московського патріярха Українська Церква відновила правду Божу проти неправди людської, виправила велику історичну неправду свого церковного життя, до якої була примушена на свою загибель." (З проповідей митроп. Василя Липківського).

Митрополит Василь Липківський був людиною великої віри в перемогу святої правди Української Церкви над неправдою ворожою, людською. Не раз він висловлював свсі надії на те, що в кінці кінців правда запанує й у нас на Україні. Народ український розкується від віковичних кайданів, а Церква стане вільно благовістити Слово Христової істини. Так він говорив:

„Наша Рідна Земля, Наш Рідний Народ споконвіку мають таку тяжку долю, що в певні терміни заливає їх всяка повінь. Колись, кажуть, наша Україна вся була залита морем, окована льодом, завмерла. Але зійшло море, розтав лід, і вона, як квітка, розквіла й прийняла на своє лоно наш рідний нарід. Та й його кілька раз заливала ворожа повінь.

Мабуть ще за часів переселення народів в IV-V віках народня повінь дуже заливала наших прабатьків на їхній землі. Потім уже в історичні часи наш нарід до краю заливала повінь половецька, татарська й руїна кримських ханів. Та вся ця руїна прийшла й відійшла, а народ наш живе й потужніє. Навалилась на наш народ не тільки фізична, а й духовна повінь польско-московська, обертала в руїну не тільки землю, а й віру й саму душу нашого народу. Але й вона, як прийшла, так і відійшла, а народ наш живе й відроджується... На Бога надія, що й жахлива комуністична повінь, що зараз своїми хвилями намагається з головою залити наш народ, звести зі світу його віру, і все, що для нього найдорожче, всю його людську природу, його волю, націю, теж зникне, як і прийшла, а народ від неї врятується й житиме. А свята Українська Автокефальна Православна Церква—вона, як і Христос, Голова її, воскреснувши з мертвих, вже більше не вмере, смерть над нею вже влади не має". (Митрополит Василь Липківський „Історія УАПЦ“ 7 розд.

МИКОЛА БОРЕЦЬКИЙ
МИТРОПОЛИТ КИЇВСЬКИЙ І ВСІЄЇ УКРАЇНИ
(1927—1930).

Покійний митрополит Микола Борецький народився в родині священика 19 грудня 1879 року в м. Сарнах на Київщині. П'яти років осиротів і залишився під опікою матери-вдови. Вчився в Уманській Духовній школі та в Київській Духовній Семинарії, яку закінчив року 1901. Того ж року став учителем двохласової школи в м. Липівці на Київщині. Через два роки, по закінченні постимісячних курсів у м. Харкові, був призначений на викладача Второкласової Школи в селі Кирилівці Звенигородського повіту на Київщині. Року 1904-го був висвячений на священика. Служив спершу настоятелем парафії в селі Коханівці, а потім в селі Малій Жмеринці, в місті Жмеринці та в Гайсині на Поділлі. Одночасно був законоучителем у школах цих сіл і міст, віддавши тій праці десять років. В тих роках о. Микола бовдів.

В роках 1914-1916 був полковим священиком 259 піхотного полку на війні, виконуючи обов'язки благочинного 65 дивізії.

В 1920-1921 р.р. за відправу Божих Служб українською мовою був переслідуваний (заборонений в священослужінні) Кам'янець-Подільським єпископом слав'янської (московської) Церкви Піменом, але священницьку працю продовжував і наприкінці 1921 року приєднався до УАПЦ. В місяці лютому 1922 року, на прохання Гайсинського Повітового Церковного Собору, був висвячений на єпископа Гайсинщини.

Пастир великого авторитету, талановитий проповідник о. Микола Борецький вже через місяць своєї єпископської діяльності звернув на себе „увагу“ советської влади: йому періодично час від часу забороняли виступати в церкві з проповідями.

Жовтня 24-го 1927 року Другий Всеукраїнський Церковний Собор обрав єпископа Миколу Борецького на митрополита Київського і всієї України.

Повчальне для сучасних і всіх наших грядучих поколінь, повне євангельської саможертви приречення о. Миколи під час його митрополичої інтронізації в соборі Святої Софії в Києві (25. X. 1927.). „Поруч із розп'ятим тільки що митрополитом Василем, на мене чекає мій хрест. З безмежної любови до Бога, до нашого народу, я готовий на жертву... Нехай буде Воля Всевишнього“... Так закінчив своє слово митрополит Микола.

Він його, того слова, додержав. В 1930 році ГПУ заарештувало митрополита Миколу, а через п'ять років по тому на Україну прийшла сумна звістка, що митрополит Микола загинув від нелюдських мук, очоливши собор первомучеників новітньої хресної доби Православної Христової Церкви Українського Народу.

„Це було в місті Гайсині, перед двадцятими роками, — розповідав один вірний з Поділля, — я познайомився з настоятелем Собору о. Миколою Борецьким. З першого знайомства з ним я якось серцем відчув, що це священик не із звичайних; від нього віяло чимсь особливим, благородним, теплим. Він не був подібним до кастового відомого всім духовенства. Простота, ширість і духовна краса, як ближче пізнав я його, поєднувались в ньому разом. Чим ближче я пізнавав його, тим ширше відкривався передо мною багатий світ о. Миколи. Пригадую, жив він у церковному будинку біля Собора. Був він один, дружини в нього не було. Пам'ятаю, піклувався він усе про якихось сиріт, клопотався, щоб приділити їх до шкіл у Києві та забезпечити. В парафії о. Микола користувався великою пошаною. Його любили парафіяне й люде з околиць. Поважали його не тільки українці, але й люди інших національностей, особливо жиди. Ці останні шанували о. Миколу за те, що він не раз захищав їх від терору денікінщини.

Пригадую антирелігійний диспут року 1923-го. На цей диспут советські безбожні пропагатори покликали єпископа Миколу, священика старовірів та жидівського рабина. Під час змагань рабин та священик старовірів передали право оборони віри о. Миколі, заявивши, що вони хочуть, щоб в захист віри виступив тільки такий авторитет, як о. Борецький, якого вони високо шанують. Єпископ Микола достойно змагався й переміг противників віри.

Тихий, працьовитий, багато читав. Його релігійність і благочестиве життя створили йому в народі славу под-

вижника. Це був чернець без постригу, праведник словом і ділом. Особливо відзначався о. Микола, як проповідник. Його проповіді були сповнені глибоким християнським змістом і надхненістю. Тон спокійний, лагідний.

Завжди поважний, замислений. Обличчя блідо-матове. Чорне волосся, невелика борода, глибокий потойбічний погляд. Вражіння від його служби, промов і поведінки ніколи не згладиться з моєї пам'яті. Я, здається, все пам'ятаю до найменших подробиць, але не можу всього передати словами. Це був справжній чернець-схимник, це був пастир духовних овець з покликання.

На Другому Всеукраїнському Церковному Соборі в Києві року 1927, коли ясно було, що князі світу цього заповзялися усунути митрополита Василя Липківського, було угодне самому Богові покликати до митрополичого служіння о. Миколу Борецького. Сам митрополит Василь умовив його взяти на себе цей хрест.

— Вас кличе Господь, — говорив митрополит Василь до єпископа Миколи.

— Потрібний сильніший од мене. Що я, німічний, можу зробити при таких тяжких обставинах?

— Господь обирає німіч, щоб перемогти силу.

— Не знаю, що діяти, — сумно відповів єпископ Микола.

— Всечесний Отче, ви повинні взяти на себе цей тягар, — сказав митрополит Василь, — мене женуть. Я боюсь за Святу Церкву.

— Але ж таке ставлення до неї не закінчиться добром, хоч би й найсвятіший став у її керми.

— Так, але треба комусь стати й нести до кінця цей хрест тяжкий. Я вас прошу, як митрополит сьогодні, а завтра вигнанець.

— Розумію Вас і скорботи серця вашого поділяю... Нехай буде Його Свята Воля — сказав о. Борецький.

Митрополит Василь запропонував Соборові нового кандидата. Заперечень не було, обрано одностайно.

Перед обранням о. Микола молився у вітварі Святої Софії, ставши на коліна перед престолом. По обранні, він дав перед Собором присягу жертовно нести хрест митрополичого служіння до кінця.

О. Микола Борецький став митрополитом тоді, коли все життя українського народу клалося в прокрустове ложе. Це був період першої п'ятирічки. Влада мала го-

МИКОЛА БОРЕЦЬКИЙ
Митрополит Київський і всієї України
(1927-1930)

ловною метою загнати селян в колгоспи, знищити релігію, змусити суспільство служити лише державі. По всій Україні прокотився погром на селянство, так зване „роzkуркулювання“. Пішли масові арешти інтелігенції, щоб обезголовити націю й перетворити її в „советський народ“, цебто в безсловесних рабів. Сумна доля не могла обминути Української Церкви. То був час, коли переслідували й нищили всіх, хто вірив у Бога, незалежно від його соціального положення. Віруючий — значить куркуль, куркульський прихвостень, ворог советської влади. Винищувано всіх, що зберегли чисті моральні прикмети, нищено ту інтелігенцію, що не порвала свого зв'язку з народом, церквою, релігією.

Людей виганяли з хат у морози. На їх очах продавали за безцінок їхнє майно, знімали з плечей останню одіжку. Потримавши напівголих на морозі, садовили до вагонів і провадили до Сибіру, на далеку північ. Про те, що робили з духовенством, тяжко розповідати. Світ ще не бачив таких способів тортур, що їх зазнали єпископи, священники Української Церкви. Найбездушніші форми знущання, найгрубіша наруга над душею, і тим більш, чим більша душа, чим вища духовна постать. „Службовець культу“ (так називали офіційно духовенство) був останнім, а останнім вважалась інтелігенція, життя якої залежало від самоволі всевладного ГПУ.

В роках 1928-1930 майже три чверті всього українського духовенства було заарештовано, заслано, розстріляно, замордовано.

Ось в такі часи був митрополитом Київським і всієї України Борецький. Якщо митрополитові Василеві Липківському за шість років його митрополичого служіння при тяжких умовах пощастило одвідати до 500 парафій, то для митрополита Миколи Борецького таких можливостей вже не було. Над ним, над його діяльністю тяжила брутальна сила тьми віку цього — державна влада, готова щогодини проректи: „повинен смерти!“ Так вона й зробила. Року 1930 заарештувала митрополита Миколу й заслала до Ярославського політичного ізолятора. Кажуть, що з перших днів свого перебування в тюрмі митрополит Микола витримав тяжкий іспит: до його камери урядовці ГПУ принесли листа й веліли йому його власноручним підписом ствердити, що нібито в Советському Союзі утиску на релігію немає. Митрополит у від-

повідь на це сказав: „Коли б у Советському Союзі не було утиску на релігію, то я тут би не сидів“. Він відмовився підписатись. Після цього почався період жорстокого поводження й знущання над митрополитом. Його садовили до вогких камер ізолятора, до камер переповнених в'язнями, брутально поводитись обслуга й ін. Все це тяжко вплинуло на нервову психіку митрополита, й він захорів.

Варт розповісти про відвідини старенької матери митрополита в казематах Ярославльського ізолятора. Коли митрополит побачив свою матір, він упав їй на груди, міцно обняв її і, ласкаючи та цілуючи, промовив: „Тяжкий та далекий шлях тобі, матусю, до твого сина!...“

Виразно психічнохорого митрополита Миколу було перевезено на Соловки, а вже безнадійно хорого його було відправлено до Ленінградської психіатричної лікарні. Там він і скінчив смертю мученика свій апостольський шлях служіння Українській Автокефальній Православній Церкві. Це було в 1935 році.

З М І С Т

Передмова	3
Короткий історичний нарис Української Автокефальної Православної Церкви	5
Василь Липківський — Митрополит Київський і всієї України	9
Думки Митрополита Василя Липківського:	
Якою мусить бути Українська Церква	24
Погляди Митрополита В. Липківського на всена- родну висвяту єрархії УАПЦ	26
Як ставився український народ до поставленої всесоборною висвятою української єрархії	18
Значення церковних канонів в житті Церкви	30
Власть прощати гріхи та накладати заборони та відлучення	35
Основи Церковної Автокефалії	39
Микола Борецький — Митрополит Київський і всієї України	42

ЧИТАЙТЕ Й ПОШИРЮЙТЕ!

БЮЛЕТЕНЬ Благовісництва й Краєвої Ради УАПЦ в Німеччині

- ч. 1.** липень 1951 р. Зміст: Про хрещення Руси-України. Конференція УАПЦ. Ухвала Поширеної Конференції Краєвої Ради УАПЦ 18-19. 6. 1951 за доповіддю митр. прот. о. Д. Бурка „Вшанування тридцятої річниці з дня відродження УАПЦ, поневоленої Московією й закатованої безбожним комунізмом“. Листи. Конференція в Баден-Бадені. Хроніка: Св. Покровська парафія табору Мюнхен-Фельдмохінг.
- ч. 2.** серпень 1951 р. Зміст: Про мужнє сповідання Христової Віри. Стара небезпека. Діяльність благовісництва. Підготовка до відзначення 30-ліття УАПЦ. Хроніка: З життя Св. Михайлівської парафії в таборі Нюрнберг-Валька. Лекція про в. кн. Св. Володимира. Нам пишуть. Подяка.
- ч. 3.** вересень (друкується).

ДРУКУЄТЬСЯ:

Митрополит Василь Липківський „Православна Христова Церква Українського Народу“ під редакцією прот. Д. Бурка. Зміст: Переднє слово (прот. Д. Бурко). Православна Христова Церква Українського Народу. Українська церква в давньому минулому. Про те, як позбавлено було волі (автокефалії) Українську Православну Церкву та як порвано моральний зв'язок її з Царгородським Патріархом. Як Українська Церква повернула собі волю. Рідна мова в Українській Церкві.

Друкарня: Степан Слюсарчук, Мюнхен 8, Розенгаймерштр. 46-а.